

STUDIE SEKTORU NESTÁTNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ V PARDUBICKÉM KRAJI (SVAZEK II)

Zpracovaná v rámci projektu SROP 3.3 Posílení kapacity místních a regionálních orgánů při plánování a realizaci programů v podmínkách Pardubického kraje

Kapitola 11 - Úvod

Listopad 2006

ZPRACOVATEL STUDIE

Název	První regionální rozvojová a.s.
Ulice	Pernštýnská 14
Obec	Pardubice
PSČ	530 02
IČ	26002531
Internetová adresa	http://www.prr.cz
Kontaktní osoba	Ing. Jiří Krátký
Telefon	+420 464 629 100
E-mail	info@prr.cz

Oborové studie zpracoval tým konzultantů společnosti První regionální rozvojová a. s. pod vedením ing. Karla Borovičky. Podíleli se ing. Aleš Berka, ing. Jiří Krátký, ing. Michal Holý a ing. Monika Stiborková.

Datum zpracování: listopad 2006

OBSAH

11 SHRNUTÍ	5
11.1 Etnické menšiny	5
11.2 Osoby se zdravotním postižením	6
11.3 Osoby bez domova	7
11.4 Uživatelé drog	9
11.5 Osoby duševně nemocné	10
11.6 Oběti domácího násilí a sociálně znevýhodněné děti	11
11.7 Volný čas, sport a tělovýchova	13
11.8 Životní prostředí	14
11.9 Vzdělávání	16
11.10 Bílá místa v síti služeb	17

SEZNAM TABULEK

Tab. 11-1: Bílá místa sítě služeb NNO v jednotlivých oblastech.....	18
---	----

11 SHRNUTÍ

Tato kapitola shrnuje základní informace o cílových skupinách. Podle sledovaných zájmových oblastí jsou shrnuta bílá místa sítě služeb NNO podle těchto oblastí.

11.1 Etnické menšiny

V této kapitole byla identifikována pouze jedna primární cílová skupina NNO - **romská národnostní menšina**. Tato cílová skupina je tvořena Romy. Pozornost je zaměřena především na Romy žijící v sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených lokalitách, které představují tu část romské národnostní menšiny, se kterými pracují příslušné NNO v kraji nejvíce. Část údajů použitá pro popis této podskupiny romské národnostní menšiny byla získána na základě výstupů výzkumu Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti.

Počet příslušníků romské národnostní menšiny žijících v sociálně vyloučených lokalitách je na základě výzkumu MPSV asi 1000 - 1500. Lokalit bylo v kraji identifikováno 15 v celkem 6 obcích.

Z potřeb primární cílové skupiny jsou nejvýznamnějšími **potřebami** následující: zlepšení kvality života; podpora v boji proti diskriminaci; odborná a právní pomoc při řešení různých životních situací; vzdělávací potřeby; potřeby související s uplatněním na trhu práce a zvýšením tohoto uplatnění - především se jedná o potřeby; osvojení základních hygienických návyků; pomoc při řešení zdravotních problémů; potřeba lepší komunikace s pracovníky státní správy a spoluobčany z majoritní společnosti; potřeba existence sociálních bytů a potřeba existence aktivních volnočasových a vzdělávacích programů pro děti a mládež apod.

NNO pracující v kraji s touto cílovou skupinou poskytují nejčastěji **služby** zaměřené na programy vzdělávacího charakteru; služby informačního charakteru; humanitární a charitativní; podporu rozvoje příslušníků romské národnostní; volnočasové a tělovýchovné aktivity pro romské děti a mládež; terénní práce a terénní sociální práce (TSP) a podporu při hledání a získání práce a služby romského asistenta pro zaměstnání apod.

Dále byly identifikovány tři **sekundární cílové skupiny** - veřejnost, studenti VŠ a VOŠ a ostatní organizace.

Sekundární cílová skupina **veřejnost** se dále člení na obecnou a odbornou veřejnost. Na obecnou veřejnost se nestátní neziskové organizace zaměřují prostřednictvím propagační a popularizační činnosti, podpory boje proti rasizmu a napomáhání k rozvoji tolerance ve společnosti a rozvíjení dodržování lidských práv. U odborné veřejnosti se NNO zaměřují především na pedagogické pracovníky škol, pracovníky veřejné správy a lékaře. Základními aktivitami organizací nestátního

neziskového sektoru zaměřenými na tyto skupiny jsou podávání informací, pořádání seminářů a konferencí zaměřených na problémy národnostních menšin, publikace odborných materiálů reflektujících aktuální problémy národnostních menšin a poradenství v řešení konkrétních problémů s rasizmem mezi žáky či studenty.

Se studenty NNO pracují zejména v souvislosti s plněním jejich studijních úkolů. Jedná se o studenty vysokých či vyšších odborných škol s obory týkajícími se sociální antropologie, sociálních prací, charitativních prací, sociální politiky, právní problematiky a někdy i pedagogické oblasti (speciální pedagogika).

Poslední identifikovaná sekundární cílová skupina NNO v oblasti etnických menšin je tvořena **ostatními organizacemi**, nejen z nestátního neziskového sektoru, které v rámci svých aktivit pracují alespoň okrajově s etnickými menšinami. Nejčastěji se jedná o zařízení typu azylových domů, domovů dětí a mládeže, charitativních zařízení, různých volnočasových denních center apod.

Z organizací NNO pracujících s uvedenými cílovými skupinami v Pardubickém kraji nejvíce lze zmínit zejména:

- Darjav o.s., Pardubice;
- Babášek o.s., Pardubice;
- Klub hurá kamarád o.s., Pardubice;
- Městská romská rada o.s., Pardubice;
- Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi Paprsek při SKP-Centru o.s., Pardubice;
- Salesiánské středisko mládeže - Salesiáni Dona Boska, Pardubice;
- Šance pro Tebe o.s., Chrudim;
- Naděje o.s. Praha, pobočka Vysoké Mýto;
- Naděje o.s. Praha, pobočka Česká Třebová;
- Regirom o.s., Pardubice;
- Středisko sociálních služeb Salvia, Svitavy;
- Oblastní charita, Ústí nad Orlicí;
- Dajori o.s., Svitavy.

11.2 Osoby se zdravotním postižením

Osoby se zdravotním či mentálním postižením patří mezi významnou cílovou skupinu NNO v Pardubickém kraji.

Na základě statistických informací lze konstatovat, že v Pardubickém kraji žije přibližně 87.000 osob se zdravotním nebo mentálním postižením. Struktura osob s postižením podle druhu postižení je následující:

- vady pohybového ústrojí - **16,8 %**;
- zrakově postižení - **3,3 %**;
- sluchově postižení - **5,6%**;
- Mentálně postižení - **16,8 %**;

- Diabetici - 29,6%;
- Duševně nemocní - 5,6 %;
- Epileptici - 7,8 %;
- Psoriatici - 11,2 %;
- Poruchy řeči - 3,3 %.

Obě cílové skupiny vykazují vysokou míru nezaměstnanosti. Podle údajů Úřadu práce v Pardubicích tvoří osoby se zdravotním postižením více než 20 % dlouhodobě nezaměstnaných. K 1. 7. 2006 bylo 1 112 uchazečů o zaměstnání z řad osob se zdravotním (či mentálním) postižením.

Důvody vyšší míry nezaměstnanosti jsou objektivní (faktická neschopnost člověka vykonávat práci) i subjektivní (omezení na straně uchazečů i zaměstnavatelů). Omezení na straně zaměstnavatelů vyplývají z rozšířených mýtů, obecných obav a neznalosti pracovních schopností osob s postižením. Omezení na straně uchazečů pak vyplývají z nízké míry poznání svých schopností, dovedností a také nízké sebedůvěry.

Hlavní společnou potřebou cílových skupin je plnohodnotně prožívat svůj život. S tímto souvisí další společná potřeba nebýt závislým na pomoci blízkých osob. Mezi základní identifikované potřeby osob se zdravotním postižením patří zajištění sebeobsluhy a fyzická kompenzace postižení, sociální integrace a „integrace naruby“ a pomoc s uplatněním na trhu práce. Pro cílovou skupinu osob s mentálním postižením patří hlavní potřeby sociální podpora a pomoc s uplatněním na trhu práce.

Potřeby sekundárních cílových skupin, tedy veřejnosti, zaměstnavatelů a osob blízkých lze shrnout na potřebu mít dostupné informace o tom, jak pomoci člověku s postižením, jak se mu přizpůsobit a jak mu napomoci v jeho potřebách.

11.3 Osoby bez domova

V této kapitole byla popsána jedna primární cílová skupina - osoby bez domova a dále dvě sekundární cílové skupiny - odborná veřejnost a osoby potenciálně ohrožené ztrátou přístřeší.

Osoby bez domova jsou představovány jedinci, kteří se potýkají s určitými sociálními problémy, které nejsou schopni vlastními silami řešit. Za osoby bez domova jsou považovány osoby žijící většinou tzv. „na ulici“ nebo v neadekvátních bytových podmínkách (opuštěné objekty, squaty apod.), tedy bez možnosti dlouhodobě využívat přístřeší.

Velikost této cílové skupiny byla stanovena na základě odhadů koordinátorů pro občany tzv. společensky nepřizpůsobené obecních úřadů s pověřenou působností a na základě odhadu provedeného krajským koordinátorem prevence kriminality na cca 250 až 400 osob bez přístřeší.

Jejich základními **potřebami** je potřeba tepla; potřeba se najíst a napít; mít možnost se někde osprchovat a provést další základní hygienické úkony; mít možnost někde přespát; integrace do společnosti; získání cenově dostupného bydlení; uplatnění se na trhu práce apod.

Z pohledu poskytovatelů služeb a většiny společnosti jsou potřeby osob bez domova následující: potřeba získání pocitu bezpečí a důvěry; potřeba odborného poradenství v různých oblastech (vzdělávání, zdraví, jednání s úřady, trh práce, bydlení apod.); možnost dalšího vzdělávání (rekvalifikační kurzy apod.).

Osobám bez domova poskytují nestátní neziskové organizace v kraji služby nízkoprahových denních center, nocleháren, terénních programů a azylových domů.

Významnou podskupinu této cílové skupiny tvoří **děti a mládež přicházející ze zařízení ústavní a ochranné výchovy**. Nejčastěji se jedná o osoby ve věku 18 let. Jejich počet je na základě údajů z evidence Ústavu pro informace ve vzdělávání 95 osob, které opustily tato zařízení v období od 1.9.2004 do 31.8.2005. U dětí a mládeže patřících do této podskupiny lze identifikovat především následující okruhy potřeb: potřeba zajištění chybějícího sociálního zázemí, pomoc s odstraněním sociální izolace, potřeba pomoci s přípravou na samostatný život ve společnosti.

První sekundární cílovou skupinou NNO v oblasti osob bez domova je **odborná veřejnost**. Do této cílové skupiny patří zejména lékaři, pracovníci veřejné správy a pedagogičtí pracovníci specializovaných škol. Základními potřebami této cílové skupiny je potřeba informací o situaci v oblasti osob bez domova; potřeba orientace v nové legislativě v této oblasti; potřeba informací o svých pravomocích a možnostech dalších postupů při jednání s osobami bez domova a potřeba spolupráce s NNO při práci s osobami bez domova.

Druhou sekundární cílovou skupinou NNO v oblasti osob bez domova jsou **osoby potenciálně ohrožené ztrátou přístřeší**. Jedná se o osoby, které zatím žijí v místě svého bydliště, ale jsou ztrátou bydlení vážně ohroženy. Mezi tyto osoby se řadí zejména osoby propuštěné z výkonu vazby; osoby propuštěné z výkonu trestu; neplatiči, obyvatelé tzv. holobytů apod.; příslušníci etnických menšin - migranti; sociálně „slabí“ jedinci; lidé s mentálním postižením; lidé s duševním onemocněním a osoby s nízkou sociokulturní úrovní (osoby žijící nedůstojným způsobem života).

Sít' služeb NNO pro osoby bez domova nepokrývá rovnoměrně celé území Pardubického kraje. Chybí zejména terénní programy v okresech Chrudim, Ústí nad Orlicí a Svitavy a nízkoprahové denní centra (v současnosti jsou umístěna pouze v Pardubicích a Poličce). Domy na půli cesty, které pracují s mládeží, jsou umístěny pouze v okresech Pardubice a Chrudim. U zbývajících typů zařízení - tzn. azylových domů a nocleháren je rozložení služeb výrazně lepší a navíc jsou služby

NNO v těchto oblastech doplňeny službami dalších organizací a zařízení zřizovaných samosprávou nebo podnikatelskými subjekty.

Z organizací NNO pracujících s uvedenými cílovými skupinami v Pardubickém kraji nejvíce lze zmínit zejména:

- SKP-CENTRUM o.s., Pardubice;
- O.s. Náš domov, Koclířov;
- Centrum J.J.Pestalozziho o.p.s., Chrudim;
- Domov pro ženy a matky s dětmi v tísní při o.s. CEMA, Vamberk;
- Český červený kříž - Oblastní spolek ČČK, Svitavy;
- Klub hurá kamarád o.s., Pardubice;
- Farní charita, Polička.

11.4 Uživatelé drog

Užívání drog není v Pardubickém kraji významnou hrozbou a počet narkomanů stagnuje. Vyplyvá to z výroční zprávy o realizaci protidrogové politiky kraje za rok 2005. Pardubický kraj patří spíše ke klidnějším krajům, kde největší problémy jsou s marihuanou, tanečními drogami a pervitinem. Průměrný věk evidovaných narkomanů byl v roce 2005 něco přes 24 let. Většina klientů má podle protidrogových specialistů vyhovující sociální a materiální zázemí, jen minimum je společensky devastovaných. Odhady počtu problémových uživatelů nelegálních drog udávají počet kolem 800.

V oblasti drog pracují NNO v kraji s těmito primárními cílovými skupinami - experimentátoři s drogou, problémoví uživatelé drog a osoby se zájmem o léčbu nebo o podporu v abstinenci. Mezi **experimentátory s drogou** patří osoby, které občasně a nepravidelně užívají různé drogy a typy drog a mohou (ale nemusí) v důsledku toho mít problémy v jiných oblastech. Mezi jejich základní potřeby patří pomoc s jejich drogovým problémem, anonymní podpora a získání informací. Jsou na ně zaměřeny služby ambulantních center.

Skupina **problémových uživatelů drog** je tvořena jednotlivci i jejich skupinami, jejichž společným znakem je užívání ilegálních drog rizikovým způsobem (tzn. zejména rizika spojená s injekční aplikací drogy). Jejich základními potřebami je zejména existence nízkoprahového zařízení, potřeba aplikace drogy čistým nepoužitým injekčním náčiním, mít možnost se někde umýt, osprchovat apod., možnost poradit se o problémech aj. Službami pro tuto cílovou skupinu jsou služby kontaktních center a terénních programů založené na přístupu Harm Reduction.

Cílovou skupinu **osob se zájmem o léčbu nebo podporu v abstinenci** tvoří především mladí lidé s neuspokojivou sociální situací, kteří se dlouhodobě potýkají s problémem drogové závislosti, často již podstoupili ústavní léčbu, pobyt v terapeutické komunitě, systematickou ambulantní léčbu. Společným znakem této cílové skupiny je zájem o léčbu nebo podporu v jejich abstinenci

a schopnost ji absolvovat. Nejčastějšími potřebami, které pociťují, jsou: pomoc s řešením krizí souvisejících s drogovým problémem, diskuse o problému, získání informací o drogové problematice, potřeba zprostředkování ústavní léčby, potřeba ambulantní léčby, popř. ubytování a zařazení do komunity apod. Na tuto cílovou skupinu jsou zaměřeny dva typy služeb NNO - ambulantní centra a tzv. doléčovací programy (programy následné péče).

V rámci zpracování této kapitoly byly dále identifikovány další cílové skupiny NNO, které lze označit jako sekundární. První zjištěnou sekundární cílovou skupinou NNO působících v oblasti drog jsou zejména **děti a mládež** ve věku od 9 do 18 let. Mezi cílové skupiny se řadí především s ohledem na společenský zájem na preventivních aktivitách vůči této skupině. Hlavními potřebami této skupiny je možnost otevřeně komunikovat o svých problémech, získání informací o ohrožení drogou a důsledcích užívání drogy, ochrana proti ohrožení dalšími sociálně patologickými jevy apod. Na děti a mládež jsou zaměřeny zejména služby primární prevence.

Do sekundárních cílových skupin služeb poskytovaných nestátními neziskovými organizacemi v oblasti drog patří **rodiče a blízké okolí osob z primární cílové skupiny**, kteří jsou konfrontováni drogovým problémem dané blízké osoby. Tyto osoby potřebují zejména získat informace o drogové problematice, možnost poradit se s někým o drogovém problému jim blízké osoby a jeho dopadech, opětovné navázání kontaktů a přetrhaných rodinných vazeb a obnovení vzájemné důvěry.

Druhou identifikovanou sekundární cílovou skupinou jsou **pedagogičtí pracovníci škol**, jimž spolupráce s NNO působícími v oblasti drog umožňuje zejména zprostředkování informací o vývoji na drogové scéně ve vztahu k dětem a studentům škol, zprostředkování poznatků z praxe, z terénu a poskytnutí jiného pohledu na konkrétní problémy s drogami na škole apod.

11.5 Osoby duševně nemocné

V rámci této kapitoly byla identifikována jedna primární cílová skupina (osoby s duševním onemocněním) a dvě sekundární cílové skupiny (příbuzní a blízké okolí, uzlové body) NNO působících v oblasti duševního zdraví.

Osoby s duševním onemocněním lze na základě kritéria diagnózy řadit do kategorie nemocí F (nemoci duševní a poruchy chování), která se pak dále člení do dílčích skupin. NNO v Pardubickém kraji pracují s osobami kategorií F2 - psychotické onemocnění, F3 - poruchy afektivního okruhu, F6 - poruchy osobnosti a F4 - chronické neurotické onemocnění. Z těchto osob představují nejčastější klienty NNO osoby s významnou potřebou sociální pomoci a podpory, což jsou nejčastěji osoby s diagnózami kategorie F2 a F3. Těchto osob se v Pardubickém kraji nachází asi 30 000 a tvoří tak převážnou část potenciální velikosti cílové skupiny NNO v oblasti duševního zdraví.

Základními potřebami této cílové skupiny je potřeba sociální pomoci (podpory) a potřeba (znovu) se uplatnit na trhu práce. Duševně nemocným osobám s potřebou pracovního uplatnění jsou poskytovány služby zohledňující změněnou, či sníženou pracovní schopnost těchto osob. Jedná se o služby chráněných dílen (pracovní rehabilitace apod.), programů podporovaného zaměstnávání, terénních komunitních programů a denních center.

Jedna ze sekundárních cílových skupin NNO je tvořena **příbuznými a osobami z blízkého okolí příslušníků primární cílové skupiny**. Je to především proto, že duševní nemoc jim blízké osoby se jich nejen bezprostředně dotýká, ale mohou jí být dokonce přímo ohroženi - genetické dispozice, stres a deprese. Tyto osoby jsou často evidovány jako pacienti či klienti zařízení jak sektoru zdravotnictví, tak nestátního neziskového sektoru. Ze stejných důvodů jako v případě předchozí skupiny se do sekundárních cílových skupin řadí také **příbuzní a blízké okolí osob mentálně postižených, uživatelů drog apod.**

Poslední identifikovanou sekundární cílovou skupinou jsou tzv. **uzlové body** - pod tímto označením jsou chápána místa, kde jsou v současné době registrováni potenciální klienti terénní komunitní podpory (podskupina osob s psychotickými diagnózami). Jedná se zejména o psychiatrické ambulance, ordinace praktických lékařů z větších měst v Pardubickém kraji, sociální odbory příslušných úřadů, městská policie. Základním cílem aktivit NNO zaměřených na uzlové body je spolupráce při kontaktování pacientů formou doporučení konkrétních pacientů pro terénní péči a součinnosti při jejich mapování.

Na práci s osobami s duševním onemocněním jsou v kraji primárně zaměřeny tři organizace - o.s. Péče o duševní zdraví - region Pardubice a jeho organizační jednotka Výměník, organizační jednotka SKP-CEDR občanského sdružení SKP-CENTRUM Pardubice a Sdružení pro péči o duševně nemocné Fokus Vysočina - středisko Hlinsko.

11.6 Oběti domácího násilí a sociálně znevýhodněné děti

Tato kapitola je zaměřena na analýzu potřeb cílových skupin NNO v oblasti domácího násilí a dále pak na děti a mládež ze znevýhodněného sociálního prostředí. V průběhu jejího zpracování byly identifikovány dvě primární cílové skupiny (oběti domácího násilí, děti a mládež ze znevýhodněného sociálního prostředí) a čtyři sekundární cílové skupiny týkající se pouze oblasti domácího násilí (veřejnost, „zachránci“, spolupracující organizace a studenti).

První cílovou skupinu - **oběti domácího násilí** lze vymezit na základě definice pojmu domácí násilí. Pojem domácí násilí se v převážné většině případů vymezuje jako fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi intimními partnery, tj. manžely, druhy apod., ke kterému dochází v soukromí, tedy mimo kontrolu veřejnosti; intenzita násilných incidentů se zpravidla stupňuje a u oběti vede ke ztrátě schopností včas zastavit násilné incidenty a efektivně vyřešit narušený

vztah. Velikost cílové skupiny nelze stanovit, lze ji pouze odhadovat na základě výsledků výzkumů a na základě údajů a empirických odhadů poskytovatelů služeb.

Základními potřebami obětí domácího násilí, potenciálních i stávajících, je zejména potřeba informací o možnostech obrany proti domácímu násilí; potřeba svěřit se někomu se svými problémy a zkušenostmi s domácím násilím; potřeba pomoci s přípravou obrany vůči domácímu násilí; potřeba okamžité odborné psychologické, právní, organizační a morální pomoci a podpory v důsledku domácího násilí; potřeba pomoci v právních otázkách řešení domácího násilí, zprostředkování informací o možných sociálně-právních a trestněprávních opatřeních; potřeba rady a nalezení dalšího vhodného postupu (např. pomoc s nalezením bezpečného ubytování) apod.

Šetřením mezi organizacemi nestátního neziskového sektoru v Pardubickém kraji bylo zjištěno, že obětem domácího násilí v kraji jsou poskytovány služby poradenské (telefon, e-mail), služby ambulantních poraden, služby krizové intervence a krizových pobytů a služby pobytových programů.

Další primární cílovou skupinu tvoří **děti a mládež ze sociálně znevýhodněného prostředí** ve věku do 26 let, mezi které patří zejména romské děti a mládež, děti - oběti domácího násilí, děti a mládež se zdravotním postižením, děti a mládež přicházející z ústavní výchovy a podobných zařízení a také děti a mládež potenciálně ohrožené drogou a dalšími sociálně patologickými jevy. Vzhledem k tomu, že tyto skupiny dětí a mládeže jsou popsány v ostatních částech studie, nebyly v této kapitole dále popsány.

První identifikovanou sekundární cílovou skupinou je **veřejnost**. NNO se zpravidla snaží prostřednictvím svých aktivit zvýšit informovanost veřejnosti o oblasti, ve které působí. Veřejnost netvoří homogenní skupinu osob, lze ji dále členit na laickou a odbornou.

Další sekundární cílovou skupinou jsou „**zachránci**“. Jedná se o pracovní termín užívaný NNO v oblasti domácího násilí a označuje osoby, které přišly do NNO hledat pomoc pro někoho ze svého okolí, o němž vědí, že trpí domácím násilím a o němž se domnívají, že by sám z nějakých důvodů pomoc nevyhledal.

Jedna ze sekundárních cílových skupin je také tvořena **spolupracujícími organizacemi** nestátního i státního neziskového sektoru. Tato spolupráce spočívá v „předávání“ klientů mezi jednotlivými organizacemi navzájem. Spolupracující organizace pak v rámci tohoto „předávání“ doporučují klientům návštěvu zařízení, která se domácím násilím zabývají primárně.

Jako poslední sekundární cílová skupina byli identifikováni **studenti** zejména vysokých a vyšších odborných škol. Nejčastěji se jedná o školy zaměřené na psychologii, sociální práce či právo.

Z organizací NNO pracujících s uvedenými cílovými skupinami v Pardubickém kraji nejvíce lze zmínit zejména:

- Bílý kruh bezpečí o.s. - pobočka Pardubice;
- Centrum J.J.Pestalozziho o.p.s., Chrudim;
- SKP-CENTRUM o.s., Pardubice;
- Domov pro ženy a matky s dětmi v tísní při o.s. CEMA, Žamberk.

Dále pak v kraji působí další organizace, které nejsou primárně zaměřeny na oběti domácího násilí, ale v rámci své činnosti s nimi také pracují - např.:

- Občanská poradna pro lidi v tísní;
- Azylový dům pro matky s dětmi;
- Občanská poradna;
- Klub hurá kamarád - Dům na půli cesty;
- Občanské poradenské centrum;
- Krizové centrum;
- ČČK - Azylový dům pro ženy.

11.7 Volný čas, sport a tělovýchova

Tato kapitola představovala průřezovou kapitolu shrnující poznatky z ostatních částí studie a následně je aplikující na volný čas dětí a mládeže. Vzhledem k tomu, že největší význam mají volnočasové aktivity zejména u dětí a mládeže ohrožených sociální exkluzí, mapovala tato kapitola pouze potřeby této cílové skupiny a následně aktivity NNO na ně zaměřené.

Jedinou identifikovanou primární cílovou skupinu tedy tvoří **děti a mládež ohrožené sociální exkluzí** ve věku do 26 let. V rámci této skupiny lze rozlišit dílčí podskupiny - romské děti a mládež, děti a mládež přicházející z ústavní a ochranné výchovy, děti a mládež ohrožené drogou, děti a mládež se zdravotním postižením a jiné děti a mládež ohrožené sociální exkluzí.

Jejich základní potřebou je **potřeba smysluplného a aktivního trávení volného času**, které plní funkce relaxační, regenerační a zábavnou.

Z pohledu poskytovatelů služeb pro tuto cílovou skupinu v Pardubickém kraji jsou potřeby této cílové skupiny následující - potřeba výchovy; potřeba sportovního vyžití; potřeba rekreace; specifické potřeby (související se speciálními zájmy daného jednatelce) a potřeba prevence společensky nežádoucích jevů.

Služby NNO zaměřené na cílovou skupinu reflektují především základní strukturu potřeb z hlediska poskytovatelů. Cílové skupině jsou tudíž poskytovány - služby výchovného charakteru; služby zaměřené na sportovní aktivity; služby zaměřené na rekreační aktivity a služby zohledňující specifické zájmy příslušníků cílové skupiny.

Podmínkou užívání uvedených služeb dětmi a mládeží ohrožených sociální exkluzí je jejich **nízkoprahovost**. Tuto podmínku plní spíše ty NNO, které se na tuto cílovou skupinu „specializují“ prostřednictvím specifických služeb - nízkoprahových klubů a služeb terénních prací.

Nízkoprahová centra zpravidla poskytují dětem a mládeži ohroženým sociální exkluzí možnost rozvoje jejich osobnosti, prostřednictvím konkrétního zařízení nízkoprahového charakteru. V těchto zařízeních mohou osoby z cílové skupiny aktivně trávit svůj volný čas, aniž by na ně byly kladeny příliš vysoké nároky na striktní dodržování pravidel (např. v oblasti docházky apod.).

Služby terénních prací jsou založeny na aktivitách pravidelných terénních pracovníků, kteří působí přímo mezi příslušníky cílové skupiny v jejich domácím. Prostřednictvím terénních prací mohou NNO mapovat výskyt sociálně patologických jevů u cílové skupiny a přispívat tak ke snižování jejich výskytu a rizik s nimi souvisejících.

Jedinou sekundární cílovou skupinou jsou **rodiče dětí a mládeže ohrožených sociální exkluzí**. Především nejmenší děti se účastní volnočasových aktivit v doprovodu rodičů. I u dětí starší, které již nejsou doprovázeny, je daná NNO s jejich rodiči v kontaktu (je to dáno také tím, že do 18 let nemají děti plnou právní způsobilost).

Síť služeb nelze uceleně popsat, neboť NNO v oblasti volnočasových aktivit je značné množství. Lze do určité míry využít adresáře specializovaných institucí např. KONEP, NIDM. Pro sestavení přehledu NNO „specializujících“ se pouze na děti a mládež ohrožené sociální exkluzí lze využít informací o síti služeb z ostatních kapitol tohoto svazku.

11.8 Životní prostředí

V oblasti životního prostředí působí v kraji celá řada organizací nestátního neziskového sektoru se zaměřením na životní prostředí. Předmětem zkoumání v rámci této kapitoly nebyly ty environmentální NNO, které se zabývají výlučně aktivitami v oblasti ochrany přírody a krajiny. Ze zbývajících aktivit poskytují NNO v Pardubickém kraji služby environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, dále pak služby zaměřené na poskytování environmentálních informací a environmentálního poradenství, aktivity v oblasti udržitelného rozvoje a zapojování veřejnosti do rozhodování v oblasti životního prostředí.

V rámci této kapitoly byly identifikovány následující primární cílové skupiny - děti a mládež ve školách a pedagogičtí pracovníci škol.

Cílová skupina **děti a mládež ve školách** je tvořena dětmi a mládeží ve věku do 26 let, se kterými NNO pracují v rámci jejich docházky na některý z jednotlivých druhů škol. Mezi základní

potřeby této cílové skupiny byly zařazeny následující: získání informací o stavu životního prostředí v regionu i globálně, získání informací o ochraně životního prostředí, osvojení zásad ekologického chování, potřeba bezprostředního kontaktu a přímých zkušeností s prostředím a zpestření výuky. Služby nestátních neziskových organizací zaměřených na tuto cílovou skupinu jsou především službami z oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty.

Další primární cílovou skupinou je skupina **pedagogických pracovníků škol** v Pardubickém kraji, jejichž společným znakem je snaha o získání vědomostí a dovedností v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Základními potřebami pedagogů je například potřeba publikací a metodických pomůcek pro ekologickou výchovu, pochopení a porozumění EVVO, orientace v základních dokumentech souvisejících s EVVO, orientace v základní problematice ochrany životního prostředí, ochrany přírody a krajiny, aktuálním stavu životního prostředí v ČR i ve světě, začlenění environmentálního vzdělávání, výchovu a do školních osnov a zvládnout vyučovací metody interdisciplinárního aktivního učení.

V Pardubickém kraji byly kromě primárních cílových skupin identifikovány i další cílové skupiny, které lze označit jako sekundární. Jedná se o sekundární cílové skupiny veřejnost, studenti a podnikatelské subjekty.

Veřejnost se dále člení na obecnou veřejnost a odbornou veřejnost, u které lze rozlišit další podskupiny - pracovníci veřejné správy (státní správy i samosprávy) a angažovanou veřejnost (odborníci a další osoby mimo environmentální NNO vyvíjející aktivity v oblasti životního prostředí). veřejnost jsou často poskytovány formou seminářů, konferencí, exkurzí a individuálního poradenství.

Další sekundární cílovou skupinou environmentálních NNO jsou **studenti** (zejména oborů majících přímou či nepřímou souvislost se životním prostředím). Jejich základními potřebami je pomoc v orientaci v problematice životního prostředí, potřeba asistence při plnění studijních úkolů a povinností, pomoc při zpracování závěrečných prací, získání možnosti absolvovat pracovní stáž či jinou formu praktické výuky apod. Základními aktivitami organizací nestátního neziskového sektoru pro studenty škol jsou semináře a přednášky, diskuse se studenty, spolupráce se školami v oblasti vedení nebo oponentury závěrečných prací, umožnění studentů vykonávat v environmentální NNO praxi apod.

Do sekundárních cílových skupin se řadí i **podnikatelské subjekty**, neboť se svou činností významně podílejí na stavu životního prostředí. Nejčastějšími aktivitami environmentálních nestátních neziskových organizací zaměřenými na podnikatelské subjekty v Pardubickém kraji je podpora aktivit podniků směřující k jejich větší informační otevřenosti a k jejich příznivějšímu chování k životnímu prostředí, poskytování environmentálních informací pro podnikatelskou

sféru, přednášky a semináře pro podnikatelskou sféru a spolupráce při pořádání akcí pro veřejnost.

11.9 Vzdělávání

Tato kapitola se zaměřila především na **vybrané skupiny dlouhodobě nezaměstnaných osob a osob ohrožených dlouhodobou nezaměstnaností**. Do takto vymezeného okruhu patří zejména následující skupiny osob:

- osoby se specifickým postižením;
- osoby tzv. společensky nepřizpůsobené;
- příslušníci národnostních menšin;
- osoby na mateřské a rodičovské dovolené;
- jiné dlouhodobě nezaměstnané osoby nebo nezaměstnaností ohrožené

U takto strukturované cílové skupiny lze její velikost vyjádřit jen obtížně. Celkový počet osob z cílové skupiny, se kterými NNO v kraji pracují nelze, uvést vzhledem k neexistující centrální evidenci aktivit těchto NNO. Odhadované počty osob (zpravidla na základě údajů z ostatních částí studie) v jednotlivých podskupinách jsou následující:

- osoby se specifickým postižením - **66 916**;
- osoby tzv. společensky nepřizpůsobené - **250 - 400**;
- příslušníci národnostních menšin - **1000 - 1500**;
- osoby na rodičovské nebo mateřské dovolené **15 000 - 20 000**;
- jiné dlouhodobě nezaměstnané - **nezjištěno** - Rámcovou představou o velikosti podskupiny **jiní dlouhodobě nezaměstnané** si lze také vytvořit na základě údajů úřadů práce o počtech nezaměstnaných podle délky evidence (cca 7400). Je nutné si však uvědomit, že tento údaj zahrnuje pouze dlouhodobě nezaměstnané evidované na úřadech práce a navíc jsou v něm zčásti zahrnuti také příslušníci zbývajících podskupin.

Potřeby cílové skupiny v oblasti vzdělávání se odvíjí od jednotlivých specifik jednotlivých podskupin uvedených v části zaměřené na vymezení cílové skupiny. Základními potřebami této cílové skupiny jsou:

- potřeba motivace;
- potřeba získat obecný přehled o trhu práce;
- potřeba specifického přístupu ke vzdělávání a specifických forem vzdělávání;
- potřeba specifického vzdělávání ke konkrétnímu pracovnímu uplatnění;
- potřeba asistence po nástupu do zaměstnání;
- potřeba pomoci při získávání zaměstnání.

Služby NNO v oblasti vzdělávání lze obecně charakterizovat jako **vzdělávací programy a programy přípravy na zaměstnání**. Tyto programy mohou mít celou řadu podob - jsou to zejména následující:

- přechodné zaměstnání;
- podporované zaměstnávání;
- tranzitní program;
- specifické formy vzdělávání.

Službami NNO v oblasti vzdělávání pro řešenou cílovou skupinu je nejlépe pokryto město Pardubice a jeho okolí. V dalších částech území kraje se nachází pouze možnost podporovaného zaměstnávání v Chrudimi a služby tranzitního programu v Poličce. Zbývající území kraje není vzdělávacími službami NNO pokryto.

Nejvýznamnějším problémem v oblasti vzdělávacích aktivit NNO ve vztahu k trhu práce je v Pardubickém kraji právě uvedené nedostatečné pokrytí okresů Ústí nad Orlicí, Svitavy a Chrudim.

Druhou primární cílovou skupinou jsou **nestátní neziskové organizace**. Vzdělávací potřeby a preferovaná forma vzdělávání u této cílové skupiny byly zjišťovány v rámci dotazníkového šetření. Formou vzdělávání, která NNO nejvíce vyhovuje, jsou kurzy na míru. Ze vzdělávacích potřeb NNO jsou nejvýznamnější podvojně účetnictví pro NNO, práce s veřejností, lobby a partnerství a spolupráce se státní správou a samosprávou.

11.10 Bílá místa v síti služeb

V průběhu zpracování jednotlivých kapitol tohoto svazku byla identifikována „bílá místa“ síť služeb NNO v daných oblastech. Tato bílá místa jsou popsána v závěru jednotlivých kapitol. Následující tabulka (Tab. 11-1) obsahuje jejich souhrnný přehled.

Tab. 11-1: Bílá místa sítě služeb NNO v jednotlivých oblastech

Zkoumaná oblast	Nedostatky v síti služeb
Etnické menšiny	nedostačující úroveň terénních sociálních prací NNO na lokálních úrovních v Pardubickém kraji (v sociálně vyloučených romských lokalitách)
	chybí pravidelné kvalitní proškolení zaměstnanců NNO pracujících s etnickými menšinami
	neromské NNO nemají zájem o spolupráci na projektech s romskými NNO
	velká část NNO nemá praktické zkušenosti z čerpáním prostředků ze strukturálních fondů EU
	velká část NNO je nedostatečně informována o možnostech čerpání prostředků ze strukturálních fondů EU
	v romských NNO chybí profesionální projektoví manažeři
Osoby se zdravotním postižením	chybí chráněné a podporované bydlení
	chybí služby tyflocenter mimo Pardubice a Chrudim
	chybí podporované zaměstnávání
	chybí služby pro lidi se sluchovým postižením
	chybí služby osobní asistence
Osoby bez domova	sociální služby pro osoby bez domova jsou v některých případech poskytovány v nevhodných prostorových podmínkách
	v kraji je komplex služeb pro bez domova poskytován pouze ve dvou stupních - terénní a nízkoprahové centrum, azylové domy. Chybí podporované byty, jako poslední třetí stupeň služeb.
	zcela chybí služby zajišťující odbornou lékařskou pomoc osobám bez domova, která by nebyla závislá na zdravotním pojištění této osoby
	nedostatečné pokrytí území kraje službami terénních programů a nízkoprahových denních center
	chybějící nízkoprahové nocležny pro ženy
	nedostatek míst v ubytovnách
Oblast drog	s ohledem na potřeby PUD chybí kontaktní a poradenské služby v okresech Ústí nad Orlicí a Svitavy (okres Chrudim je ošetřen pomocí služeb kontaktního centra v Pardubicích)
	nedostatečná dostupnost strukturované péče
	v oblasti primární prevence působí celá řada zařízení, která realizují často projekty malého rozsahu namísto budování komplexního a systémového přístupu k primární prevenci
Duševní zdraví	s ohledem na rozložení sítě služeb chybí v kraji pokrytí službami NNO v okresech Ústí nad Orlicí a Svitavy
	v kraji chybí služby psychiatrické domácí péče
Domácí násilí	nedostatečné rozložení sítě služeb v kraji (chybějící služby zejména v okresech Svitavy a Ústí nad Orlicí)
	na řadě míst v kraji chybí komplexní systém služeb pro oběti domácího násilí
	nedostatečný počet zamýšlených intervenčních míst, bylo by potřeba zřídit alespoň jedno v každém z okresů

Volný čas, sport a tělovýchova	nerovnoměrné pokrytí území kraje službami volnočasových NNO (největší množství volnočasových aktivit je obyvatelům kraje dostupné ve větších městech a naopak v řadě malých vesnic možnosti organizovaného trávení volného času prostřednictvím NNO chybí.)
Životní prostředí	chybějící environmentální výchovně vzdělávací pobytové programy
	nedostatečné množství poskytovaných výukových programů
	chybí služby zaměřené na exkurze s environmentální tematikou
	nedostatečné rozložení služeb v kraji (nejlépe jsou službami pokryty okresy Pardubice a Chrudim, zbyvajících oblastí kraje jsou pokryty nedostatečně) apod.
Vzdělávání	nedostatečné pokrytí okresů Ústí nad Orlicí, Svitavy a Chrudim